

1 skyrius



1875 metų gegužės tryliktoji Stokholme.

Aš dar teberegiu save Karališkojoje bibliotekoje, kuri užima visą Stokholmo pilies sparną, didžiojoje salėje, apmuštoje buku, patamsėjusiu nuo laiko, kaip smarkiai aprūkusi jūrų putos pypkė. Ši be galo erdvi patalpa, išpuošta rokoko stiliaus bordiūrais, girliandomis, grandinėmis, herbais, apjuosta galerijos su toskaniškomis kolonėlėmis, remiančiomis viršutinį aukštą, atsiveria priešais tarsi kokie nasrai, ir man ji atrodo lyg milžino smegeninė, kurioje skyriais sudėliota daugybės kartų išmintis.

Šioje salėje dvi didžiulės knygų buveinės – trijų metrų aukščio lentynos palei sienas, o tarp jų – koridorius, pusiau dalinantis patalpą per visą ilgį. Pavasario saulė driekia savo skaisčius spindulius pro dvylika langų, nušviesdama baltus ir paauksuotus Renesanso pergamentų tomus, sidabru kaustytus XVII amžiaus juodo marokeno foliantus, veršio oda įrištas XVIII amžiaus knygas raudonais kraštais, žalios odos, madingas klestint ampyro stiliui, ir šiuolaikines, aptrauktas pigiu kartonu. Čia kaimynystėje gyvena teologai su magijos apaštalais, filosofai – su gamtos tyrinėtojais, poetai nesibara su istorikais. Bedugniai geologijos klodai, kur tarsi pudinge suslėgti vienas ant kito įvairūs sluoksniai, atspindintys žmogaus kvailumo ar žmogaus genialumo vystymąsi.

Tebematau save. Galerijoje, kuri traukiasi aplinkui, tvarkau krūvą senų knygų; jas neseniai padovanojo vienas pažįstamas knygų kolekcionierius, išmintingas žmogus, mat jam rūpėjo užsitikrinti savo nemirtingumą vidinėje viršelio pusėje įspaustu ekslibrisu, kuriame puikavosi žodžiai: „Seperavit infestis“*.

Būdamas prietaringas, kaip ateistas negalėjau neijsijausti į šią sentenciją, kuri visą savaitę šmėkščiojo po akių, kai tik atversdavau knygą. Šis nuostabus žmogus neprarasdavo vilties ir negandose, tai jo laimė... Aš, savo ruožtu, buvau netekęs bet kokios vilties. Savo penkių veiksmų ir šešių paveikslų tragedijos, kurioje trys scenovaizdžiai keičiami nenuleidus uždangos, nepavyko pamatyti scenoje. O norėdamas sulaukti paaugštinimo bibliotekininko karjeroje, tai yra gauti ordinarinę vietą, pirma turėjau išvysti palaidotus septynis ekstraordinarius tarnautojus, visus sveikutėlius, be to, keturi iš jų gaudavo rentą. Su dvidešimt kronų mėnesiniu atlyginimu ir penkių veiksmų tragedija palėpės kambarėlio rašomojo stalo stalčiuje, dvidešimt šešerių metų žmogus labai lengvai gali pasiduoti šiuolaikiniam pesimizmui, tai skepticizmo atmainai, kuri itin patogi visiems nelaimėliams. Čia jie randa paguodą negavę pietų, nusiramindamą, kai aplink visi be galo susijaudinę dėl apsiausto, kurį teko užstatyti dar nepasibaigus žiemai.

Kaip mokytos bohemos, atskilusios nuo kitados gyvavusios artistų bohemos, narys, padorių laikraščių ir nuobodžiausių žurnalų prastai apmokamas bendradarbis, anoniminės draugijos, suburtos versti Eduardo fon Hartmano² „Philosophie des Unbewussten“** pirmininkas, slapto sambūrio, išpažįstančio laisvą, bet apmokamą meilę, dalyvis, puikuojušas beverčiu Karaliaus raštininko titulu ir dviejų vienveiksmių pjesių, suvaidintų Karališkajame teatre, autorius, aš vargais negalais sukrapštydavau būtiną sumą lėšų savo vargingai egzistencijai. Taigi skeptiškai žiūrėjau į gyvenimą,

* Turėk vilties ir negandose (*lot.*).

** „Nesąmoningumo filosofija“ (*vok.*).

nors dėl to ir neatsisakiau jį gyventi, toli gražu, kaip įmanydamas stengiausi jį tęsti, rūpindamasis savim ir savo rasės likimu. Reikia pripažinti, kad pesimizmas, kurį daugelis supranta pažodžiui ir klaidingai painioja su hipochondrija, iš tiesų padeda tiesmukai žiūrėti į gyvenimą ir teikia daug paguodos. Kadangi viskas yra tik reliatyvus Niekas, kam tada kelti šitiek triukšmo; tuo labiau kad pati tiesa taip pat tik tą akimirką tiesa? Juk neseniai buvo atrasta, jog vakarykštė tiesa rytojaus dieną gali tapti nesąmone. Taigi ar verta eikovoti jėgas ir jaunystę, kad atrastum daugiau nesąmonių? Vienintelis tikras dalykas – mūsų laukia mirtis. Ir vis dėlto gyvenkim! – Kam? Dėl ko?.. Et!..

Visa toji pasenusi tvarka, kurios buvo atsisakyta praėjusiame amžiuje, vėl atgijo, kai į Švedijos sostą įžengė Bernadotas³, nusivylęs jacobinas, ir devyniolikto amžiaus septintojo dešimtmečio karta, kuriai aš priklausu, taip pat matė žlungant didžiąsias viltis, sietas su taip audringai įvykdytomis valdžios reformomis. Abejus rūmus, pakeitusius keturių luomų atstovų susirinkimą, iš esmės sudarė ūkininkai, o šie pavertė riksdagą į valsčiaus savivaldybę, kur kiekvienas buvo prათęs svarstyti savo atsiktiktinius smulkius reikalus ir niekam nerūpėjo esminiai dalykai, niekas neketino tarnauti pažangai. Politika mums tapo kompromisu tarp valstybinių ir asmeninių interesų. Paskutiniai tikėjimo Idealu, kaip buvo tada sakoma, trupiniai virto visuotiniu nepasitenkinimu. Dar pridurkim bažnyčios reakciją, prasidėjusią po Karolio XV⁴ mirties, kai Sofija iš Nasau⁵ tapo karaliene, ir šiaip būtų galima išvardinti daugybę priežasčių, dėl kurių užplūdo šis šventas pesimizmas, ne tik asmenines...

Tuo tarpu imu dusti nuo aplink sklandančių knygų dulkių, todėl atsiveriu langą į Lugordeno pusę įkvėpti gurkšnelį tyro oro ir pasigėrėti vaizdais.

Į mane plūsteli išganingas vėjelis, nešinas alyvų kekių ir brinks-tančių tuopų kvapais. Sausmedis ir laukinės vynuogės savo žalu-ma jau dengia virbų tinklus; tik akacijos ir platanai, gerai pažis-

tantys pavojingas gegužės užgaidas, neišsiskleidę. Šiaip ar taip, pavasaris, nors krūmų ir medžių skeletai dar barkšo pro gležnus lapelius. O kitapus baliustrados, apstatytos Delfto⁶ porceliano vazomis su žydromis reljefinėmis Karolio XII monogramomis, kyšo prieplaukoje stovinčių laivų stiebai, pavasario garbei pasipuošę vimpalais. Dar toliau žvilga siaura butelio žalumo įlankos juosta, kurios vienam šone rymo glaudžiai susispietę lapuočiai, o kitam – spygliuočiai. Visi reide nuleidę inkarus laivai pakėlę savo valstybines vėliavas, simbolizuojančias daugiau ar mažiau skirtingas tautas: Anglijos raudona kaip jaučio kraujas; Ispanijos geltona ir raudona, juostuota lyg maurų balkonų markizės; smulkiai dryžuota lyg antklodės užvalkalas Jungtinių Valstijų vėliava; linksma Prancūzijos trispalvė šalia niūraus Vokietijos audeklo su visada liūdinčiu gilių tūzu prie stiebo; raudona ir balta lyg vasarinė palaidinukė Danijos vėliava, apversta Rusijos trispalvė. Visos jos čia šalia kita kitos, išsiskleidusios jūros mėlynumo šiaurės dangaus fone. Ratų dardėjimas, sirenų ūkavimas, tramvajų skambučiai ir keltuvų girgždėjimas pagyvina šį paveikslą; mašininio tepalo, odų, sūdytų silkų, kolonijinių žaliavų kvapai maišosi su alyvų aromatu; tačiau orą šaldo rytų vėjas, dvelkiantis iš atviros jūros, kur jam kelią pastoja plaukiančios Baltijos jūros lytys.

Aš pamiršau knygas už nugaros, persisvėriau per langą ir panarinau lyg į maudyklę visus penkis savo jutimus. Kaip tik pro šalį pražygiavo sargybinių kolona, lydimą „Fausto“ maršo garsų. Muzika, vėliavos, žydras dangus, visa tai apsvaigino mane, ir nė nepajutau, kaip patarnautojas atnešė paštą. Jis krepštelėjo man petį, padavė laišką ir dingo.

Hm... Laiškas nuo moters.

Greitai atplėšiau voką, jau nutuokdamas meilės nuotyki. Iš tikrųjų:

„Ateikit rytoj penktą valandą prie Regeringsgatano 65-to numerio. Ten sutiksit mane. Atpažinimo ženklas – gaidų ritinėlis.“

Kadangi visai neseniai mane vedžiojo už nosies viena raganiūkštė, nelabai prašydinausi, buvau prisiekęs pats progai pasitaikius nespjauti į tokį daiktą. Vis dėlto vienas dalykas mane glumino – tas įsakmus, drąsus tonas, jis žeidė mano vyrišką orumą. Kaip ta nepažįstamoji drįso šitaip be niekur nieko mane užsipulti? Po šimtais, ką tos panelės galvoja, jeigu tokios prastos nuomonės apie mūsų dorybingumą? Ne prašo leidimo, o tiesiog įsakinėja savo aukai!

Visa bėda, kad vakare jau buvau prižadėjęs dalyvauti iškyloje į gamtą. Kita vertus, toli gražu nebuvau nusiteikęs vidury dienos vaikštinėti su panele vienoj centrinių miesto gatvių. Antrą valandą nudrožiau į draugų paskirtą susitikimo vietą vieno mūsų chemiko laboratorijoje.

Jau prieškambarėje buvo spūstis, pilna daktarų, filosofijos kandidatų ir studentų medikų, visi nekantravo sužinoti puotos programą. Tuo tarpu aš jau buvau apsisprendęs. Atsiprašiau, jog negaliu keliauti drauge. Tačiau kompanija užsipuolė, kad pasakysčiau priežastį, kodėl nedalyvausiu vakaro orgijoje. Aš išsitraukiau laišką ir parodžiau vienam zoologui, kuris buvo laikomas dideliu meilės reikalų žinovu, bet tasai tik palingavo galvą.

– Menkas džiaugsmas, – išpoškino jis. – Šita nori tekėti, neparšidavinėja... Prisirišusi prie namų, brolyti... Be jokių užuolankų... Daryk, kaip nori... Eik, su mum galėsi susitikti vėliau... Jurgordene, jei turėsi ūpo ir panelė nepatiks.

Taigi paskirtu laiku budėjau šaligatvyje priešais nurodytą namą, laukdamas, kada pasirodys gražuolė nepažįstamoji.

Gaidų ritinėlis buvo toks pat pasiūlymas tuoktis kaip skelbimai ketvirtajame laikraščio puslapyje, ir aš jau pradėjau dvejoti, bet staiga priešais išvydau moterį.

Pirmasis įspūdis – o tai man labai daug reiškė – buvo gana mišlus. Amžius neaiškus, tarp dvidešimt devynių ir keturiasdešimt dvejų metų; apdaras įmantrus. Dailininkė ar mėlynoji kojinė? Prisirišusi prie namų ar savarankiška? Emancipantė ar kokotė?

Pasisakė esanti susižadėjusi su vienu mano draugu, operos dainininku, ir šis pavedęs ją man globoti, bet vėliau paaiškėjo, jog tai buvo melas.

Ji atrodė lyg koks paukštelis, čiauškėjo be paliovos. Po pusvalandžio aš jau viską apie ją žinojau, ir ką ji jaučia, ir ką galvoja. Tas man ne per labiausiai rūpėjo, todėl paklausiau, kuo galėčiau pasitarnauti.

– Kad aš, – sušukau išgirdęs jos atsakymą, – būčiau jaunos mergaitės globėjas! Turbūt nežinot, jog esu tikras nelabasis!

– O, tik jums taip atrodo, bet aš jus pažįstu nuo galvos iki kojų, – atsakė ji. – Jūs paprasčiausiai nelaimingas, ir jus reikia išvaduoti iš niūrių minčių.

– Aha, jūs esat tikra, jog pažįstat mane... taigi, taigi... nuo galvos iki kojų? O iš tiesų esate girdėjusi tik jau pasenusią nuomonę, kurią, matyt, nupasakojo jūsų būsimsis.

Prieštarauti buvo beprasmiška. Gražuolė žinojo viską ir net iš tolo gebėjo kiaurai matyti vyro širdį. Ji buvo iš tų kibių būtybių, kurios trokšta valdyti žmones įsiskverbdamos į slapčiausias jų sielos kerteles. Ji varė negirdėtą korespondenciją, savo laiškais buvo nukamavusi ne vieną žymų veikėją, dalijo patarimus, jaunimui grasė perspėjimais, tarėsi vairuojanti kitų likimą. Beprotiškai siekianti valdžios, apsiskelbusi sielų gelbėtoja (platūs ryšiai), viso pasaulio gynėja, jautė pašaukimą gelbėti ir mane...

Trumpai tariant, gryo plauko intrigantė, vidutinių gebėjimų, užtat kupina begalinio moteriško įžūlumo.

Mane suėmė noras paerzinti ją, pradėjau iš visko tyčiotis, iš gyvenimo, iš žmonių, iš Dievo. Ji mano pažiūras pavadino „sušvinkusiomis“.

– Klystat, panele! „Sušvinkusios mintys“! Priešingai, naujausios šiandienos mintys! O jūsiškės, senovės atgyvenos, mano jaunystės laikų *loci communes**, šiukšlių šiukšlės, jos jums atrodo

* Bendros vietos (*lot.*).

naujos! Tai, ką jūs tariatės pateikianti man kaip šviežieną, yra tik blogai užtaisyti konservai. Kaip sako, meskit lauk, jie jau dvokia.

Sutrikusi, įtūžusi nuėjo šalin nė neatsisveikinusi.

Galų gale atsikratęs jos nuskubėjau pas savo draugus į Jurgor-deną, kur praleidom visą šviesią naktį.

Rytojaus rytą, dar ne visai praėjus apmaudui, gavau nuo jos laišką, tviskantį moteriška puikybe, pilną begalės priekaištų, bet drauge trykstantį užuojauta ir atlaidumu; ji meldė mano sielai sveikatos ir baigė laišką siūlydama vėl pasimatyti. Girdi, sykiu aplankysim jos sužadėtinio motiną.

Kaip gerai išauklėtas žmogus pasiruošiau kantriai atlaikyti naują jos gražbylostės antplūdį; o kad išsisukčiau kuo mažiausiai nukentėjęs, apsimėčiau esąs visiškai abejingas Dievui, gyvenimui ir visam kam.

O stebukle! Kailiuku apvedžiota eilute, Rembranto skrybėlaitė, susiveržusi per liemenį panelė atrodė graži; švelni ir rūpestinga kaip vyresnė sesuo, vengianti pavojingų temų, ji buvo tiesiog žavinga; kadangi abu dėjom pastangas kits kitą suprasti, pamažu įsileidom į malonų pokalbį, gimdantį kone abipusę simpatiją.

Baigę vizitą mes dar kartu praleidome visą gražų pavasario vakarą.

Ar todėl, kad žūt būtinai geidžiau keršyti, ar tūžau turėdamas vaidinti nuolankų bičiulį, staiga mane suėmė velniškas noras pasisakyti, jog esu kone susižadėjęs; tarp kita ko, tai buvo ne daugiau kaip pusė melo, nes kaip tik tuo metu merginau vieną panelę.

Tada ji su tėviška mina pradėjo gailėtis jaunos merginos, ėmė klausinėti apie jos charakterį, išvaizdą, jos šeimą ir padėtį. Aš piešiau tokį merginos paveikslą, kad sužadintų jos pavydą, ir galiausiai mūsų gyvas pokalbis kiek atvėso. Suuodusi konkurentę mano sielai gelbėti, angelas sargas nustojo manim rūpintis. Taip ir išsiskyrėm, nesugebėję atsikratyti šaltumo, nejučiom įsiterpusio tarp mūsų.

Susitikę kitą dieną kalbėjomės tik apie meilę ir mano sužadėtinę.

Po aštuonių dienų, praleistų šitaip nuoširdžiai bendraujant, lankant teatrus ir koncertus, vaikštinėjant drauge, ji pasiekė savo tikslą. Įsiskverbė į mano gyvenimą, ir kasdienė jos bičiulystė tapo neatskiriama mano būties dalimi, be jos jau nesugebėjau apsieiti. Bendrauti su neeiline moterimi yra nuostabu. Jauti kažkokį malonumą, sielos tartum liečia viena kitą, glosto, glamonėja.

Vieną gražią dieną ji atėjo pas mane labai susijaudinusi, ėmė kartoti vietas iš laiško, kurį buvo gavusi vakarykščiai. Jos sužadėtinis pakvaišęs iš pavydo. Ji prisipažino pasiėlgusi lengvabūdiškai; mano dainininkas primygtinai prašęs ją vengti manęs, kadangi neabejotinai jautęs, jog tai gali blogai baigtis.

– Niekaip nesuprantu to baisaus pavydo, – pasakė ji liūdnu balsu.

– Todėl, kad jūs nieko neišmanot apie meilę, brangioji, – atsakiau aš.

– Ak, meilė!

– Meilė, brangioji, yra subtiliausia nuosavybės forma. O pavydas – tai tik baimė prarasti tą, ką turi.

– Nuosavybė! Fu!

– Abipusė nuosavybė, suprantat, nes priklausai kits kitam.

Tačiau ji nenorėjo suprasti šitokios meilės. Jai meilė buvo kažkas nesavanaudiška, nežemiška, tyra, nenusakoma.

Be to, ji nemylėjo savo sužadėtinio, kuris, priešingai, dėl jos ėjo iš proto. Ir aš jai tą įrodžiau.

Ji supyko ir tuoj atvirai prisipažino, kad niekada jo nemylėjusi.

– Ir vis dėlto ketinat už jo tekėti!

– Žinoma, be manęs jis pražūtų.

– Amžinas troškimas ką nors gelbėti!

Ji dar labiau suirzo, ėmė tikinti, jog nesanti, niekada nebuvousi jo sužadėtinė.

Taigi paaiškėjo, kad mes abu melavom vienas kitam! Kokia laimė!

Man nebeliko kitos išeities, kaip atverti jai širdį ir paneigti savo sužadėtuves. Galų gale abu tapom laisvi ir galėjom naudotis savo laisve!

Kadangi jai daugiau nebebuvo ko pavyduliauti, žaidimas prasidėjo iš naujo, kur kas niršesnis. Nusiunčiau jai laišką, kuriame prisipažinau meilę. Ji registruotu paštu persiuntė jį savo sužadėtiniui, kuris tučtuojau pradėjo raštu mane plūsti.

Aš pareikalavau, kad gražuolė apsispręstų, pasirinktų iš mūsų ar vieną, ar kitą. O ji kaip tik šito vengė. Jai magėjo pasirinkti jį, pasirinkti mane, pasirinkti abu, dar tris, be mūsų, ji norėjo matyti visus mus prie savo kojų, meldžiančius malonės, kad leistų garbinti ją.

Ji buvo tiesiog koketė, vyrų ėdikė, gryna poligamė!

Tuo tarpu aš, neturėdamas nieko geriau, išimylėjau, nes buvo pasikoktėjusi laisvoji meilė ir labai liūdna vienam palėpės kambarėlyje.

Baigiantis jos viešnagei pakviečiau apsilankyti bibliotekoje, tikėdamasis apakinti ją, pasirodyti didingoje aplinkoje, kuri turėjo sutriuškinti jos pasipūtėlišką menką protelį.

Aš tampiau ją nuo lentynos prie lentynos ir išsijuosęs žėriau savo žinias apie bibliotekininkystę, verčiau žavėtis viduramžių miniatiūromis, žymių žmonių autografais; aiškinau didžiuosius istorinius įvykius, sukauptus rankraščiuose ir inkunabuluose. Šalia manęs ji jautėsi nesmagiai, suprasdama savo nevisavertiškumą.

– Betgi jūs išprusęs žmogus! – sušuko ji galų gale.

– Ko gero, panele.

– Vargšas mano artistėlis! – išsprūdo jai, prisiminus mano bičiulį aktorį, jos sužadėtinį.

Ar galėjau tikėtis, kad jis jau išmestas iš balno? Anaipol.

Aktorius tebegrasino per laiškus savo revolveriu; kaltino mane, kad aš pavogęs jo sužadėtinę, kurią patikėjęs mano globai. Aš jam

leidau suprasti, jog nieko iš jo nepavogiau dėl tos paprastos priežasties, kad negalima patikėti to, ko neturi. Tuo susirašinėjimas baigėsi, ir stojo grėsminga tylą.

Artėjo diena, kai ji turėjo išvykti. Išvakarėse prieš atsisveikinant gavau nuo savo brangiausios džiugų laišką, kuriame ji pranešė man malonią naujieną. Girdi, perskaičiusi mano tragediją keliems pažįstamiems iš aukštosios visuomenės, turintiems artimų ryšių su teatrų vadovybėmis. Kūrinys padaręs klausytojams labai gerą įspūdį, ir šie panorę susipažinti su autoriumi. Smulkiau papasakosianti vakare, kai susitiksim.

Sutartu laiku turėjau lydėti panelę X po krautuves, kur jai rūpėjo įsigyti paskutinius pirkinius, ir ji be paliovos aiškino, kokį įspūdį padariusi mano drama. Kai pareiškiau, jog negaliu pakęsti jokių protekcijų, ji kaip įmanydama stengėsi mane paveikti. O aš nenorėjau pasiduoti.

– Betgi, brangioji, man nemalonu tampyti svetimų durų skambučius, stoti akis į akį su nepažįstamais žmonėmis, taukšti visokių niekus ir nepasakyti, ko iš tiesų nori, lyg koks elgeta lįsti prie svetimų ir kaulyti to ar to...

Gyniausi iš paskutiniųjų, ir štai ji sustojo priešais jauną ponietę, dailiai apsitačiusią, elegantišką, grakščios figūros ir aristokratiškos išvaizdos.

Ji pristatė mane baronienei Y, kuri pasakė keletą mandagių žodžių, bet prastai nugirdau per šaligatviu traukiančios publikos erzeliavimą. Aš sumurmėjau porą nerišlių sakinių, piktas, kad toji lapė įviliojo mane į spąstus. Nė kiek neabejojau, jog tai buvo sąmokslas.

Baronienė tučtuojau dingo, pakartojusi kvietimą, apie kurį panelė X jau buvo man pranešusi.

Pamačius baronienę pirmiausia man krito į akį, kad visa savo išvaizda ji labai panaši į jauną mergaitę, beveik kūdikį, nors neabejotinai jau buvo sulaukusi dvidešimt penkerių metų. Galva lyg

mokinukės, dailus veidelis, apjuostas nepaklusnių, miežio geltonumo garbanėlių, pečiai tartum princesės, liemuo plonytis kaip nendrė, savitas galvos linktelėjimas į pašnekovą, išreiškiantis drauge ir nuoširdumą, ir dėmesį, ir orumą. Ir tik pagalvokit, ši žavingoji mergelė motina liko gyva ir sveika perskaičiusi mano tragediją! Nuostabu! Ji buvo ištekėjusi už gvardijos kapitono, turėjo trejų metukų dukrelę ir veržte veržėsi į teatrą, nors jokios vilties neturėjo ten patekti dėl socialinės padėties, kurią užėmė jos vyras ir tuo labiau uošvis, neseniai pakeltas į rūmų kamerherus.

Tokie buvo reikalai, kuomet dingo mano gegužės sapnas. Garlaivis nugabeno mano mylimąją aktorius globon. Dabar pastarasis perėmė mano teises ir jautė malonumą atplėšinėti mano laiškus, rašytus jo sužadėtinei, pelnytai atsikeršydamas už panašų smalsumą jo korespondencijai, kurią visai neseniai *tête-à-tête* studijavom mes.

Ant garlaivio trapo švelnią atsisveikinimo akimirką ji privertė mane pažadėti, jog kuo greičiau aplankysiu baronienę. Tai buvo paskutiniai mūsų žodžiai.

Kai išsisklaidė nekaltos svajos, kurių buvo pilnas ką tik prabėgęs laikas ir kurios taip skyrėsi nuo nežaboto mokytos bohemos siautulio, pajutau širdyje tuštumą, ir tą tuštumą reikėjo užpildyti. Maloni draugystė su moterimi, kurią laikiau sau lygia, toks dviejų skirtingos lyties asmenybių bendravimas, vienas kito supratimas pažadino kilnesnius instinktus, apsnūdusius nuo to laiko, kai nutraukiau ryšius su namais ir pradėjau gyventi vienų vienas. Šalia šitos niekuo ypatingos, bet tikrąją žodžio prasme doros moters vėl atgijo šeimos židinio trauka, kurią buvo nuslopinęs kavinių gyvenimas. Trumpai tariant, vieną vakarą šeštą valandą atsidūriau prie vartų Nortulsgatane.

Kokia lemtis! Tai buvo senasis mano tėvų namas, kur praleidau niūriausias savo paauglystės dienas, kur iškentėjau lytinio brendimo ir pirmosios komunijos dvasines kančias, kur mačiau

mirštant motiną ir kaip jos vietą užėmė pamotė! Man pasidarė baisiai nesmagu, jau ketinau grįžti atgal, bėgti iš baimės, kad netektų susidurti su savo jaunystės negandomis. Kieme išvydau tuos pačius milžiniškus uosius, kurių žalumos nekantriai laukdavau kiekvieną pavasarį; jų pavėsyje kaip ir kadaise palei smėlio griovą stovėjo niūrus namas, ir dėl nuolatinio pavojaus nuslinkti nuoma čia vis krito.

Betgi, nors ir kaip slėgė liūdni prisiminimai, įsidrąšinau: įėjau į kiemą, užkopiau laiptais ir paskambinau. Kai nuaidėjo varpelis, nevaliojau susitūrėti, įsivaizdavau, kad tėvas pats atidarys. Pasirodė tarnaitė ir tuoj dingo, nuėjo pranešti, jog atvykau. Netrukus išėjo baronas ir širdingai mane priėmė. Tai buvo kokių trisdešimties metų vyras, apkūnokas, augalotas, dailios laikysenos ir tobulų pasaulietiškų manierų. Jo stambiame, kiek putloame veide spindėjo žydros be galo liūdnos akys. Ir šypsena nejučiomis pavirsdavo į graudžią grimasą, išduodančią nesėkmes, sužlugusius planus, prarastas iliuzijas.

Svetainė – kitados mūsų valgomasis – buvo apstatyta be kokio nors aiškaus meninio skonio. Baronas (jo pavardė tokia pat istoriškai garsi kaip prancūzų karo vadų Tiureno⁷ ar Kondė⁸) buvo apkarstęs sienas šeimos portretais iš Trisdešimties metų karo laikų; čia, pramaišui su Diuseldorfo mokyklos peizažais, kabojo didvyriai šviesiais pošarviais ir ilgaplaukiais perukais. Seni restauruoti ir iš naujo paaukuoti baldai tai šen, tai ten įterpti tarp šiuolaikinių kėdžių ir pufų. Kiekvienas didžiulės svetainės kampas dvelkė malonia ramybės ir namų jaukumos šiluma.

Įėjo baronienė; žavinga, taip pat nuoširdi, paprasta ir draugiška. Tačiau jos laikysena man pasirodė kiek suvaržyta, nerami, dėl to nuteikė nesmagiai, kol galiausiai suvokiau priežastį. Iš gretimo kambario sklido balsai, buvo aišku, jog ten yra svečių. Aš atsiprašiau, kad pasirinkau vizitui tokį netinkamą dienos metą. Tai buvo jaunosios poros giminės, susirinkę palošti visto, ir netrukus

buvau pristatytas keturiems šeimos nariams: kamerherui, atsargos kapitonui, baronienės motinai ir tetai. Kai tik senieji vėl susėdo prie lošimų stalelio, mes, jaunimas, pradėjom pokalbį. Baronas prisipažino jaučiąs didelę silpnybę tapybai. Su velionio karaliaus Karolio XV stipendija turėjęs progos kurį laiką studijuoti Diuseldorfe. Tai buvo mūsų bendras sąlyčio taškas, nes ir aš, tik jau kaip dramaturgas, buvau gavęs Karolio XV stipendiją. Pradėjom karštai šnekučiuotis apie tapybą, teatrą, apie mūsų globėjo asmenybę. Bet pamažu, trikdomas pastabų iš šalies, pokalbis ėmė blėsti, nes senimas vis kartkartėmis įsiterpdavo į mūsų šneką, paliesdavo jau triąsias vietas ar nespėjusias užgyti žaizdas, man pasidarė nyku, pasijutau svetimas šioje mišrioje kompanijoje.

Pakilau atsisveikinti. Baronas su baroniene išlydėjo mane į prieangį ir čia, atokiau nuo senių, rodos, nusimetė kaukes. Jie pakvietė mane ateinantį šeštadienį papietauti trise. Pasikeitę ant laiptelių dar keliais žodžiais, išsiskyrėm kaip tikri draugai.